

bizonyítéka, hogy e felsőbb iskolák szorulnak reformra. A minthogy tényleg nagyon is rá szorulnak» (l. Neue Bahnen 1897 607. l.).

Dr. Bokor tanár úrhoz pedig és a vele hasonló ívasú férfiakhoz egy alázatos kéréssel járulok: ne bántsák azt a szegény népnevelést, ne törekedjenek azt megszabdalni! Gondolják meg, hogy minden kapavágással, melyet a népiskola megrontására tesznek, maguk alatt is ássák a vermet, melybe nemcsak mi és ők, hanem a haza is bele esik. Isten velünk!

SOMOGYI GÉZA.

IRODALOM.

Bírálat dr. Négyesy László Stiliztikájának második kiadásáról. (Budapest, Lampel R., Wodianer F. és fiai. 1897. 227 l. Ára füzve 1 frt 20 kr., kötve 1 frt 40 kr.).

Dr. Négyesy Lászlónak ez a tankönyve módszerére és kidolgozására ép oly jeles, mint a mily szerencsés elméleti és olvasmányi anyagának megválasztásában és csoportosításában. Bevezetésül szabatos és világos tájékoztatást ad a nyelv és stílus, nyelvtan és stilisztika, az előszó és írás egymáshoz való viszonyáról, az írásbeli előadás fejlődéséről s az előadásbeli mesterség elsajátításáról; aztán beszámol az egész munka tervéről és berendezéséről. Olvasmányaiiban elbeszéléseket (még pedig meséket, példákat és anekdotákat) közöl, — majd leírásokat és jellemzéseket; de mindég úgy, hogy a csoportosítás magvát a magyar történet és magyar élet alkotja; mindég úgy, hogy a csoportok keretében az egyszerűbb példákról halad a bonyodalmasabbakhoz; mindig úgy, hogy magyarázó jegyzeteivel, az elbeszélések végén, a leírásoknál és jellemzéseknél közvetlenül, az egyes darabok után, elősegíti a megfigyelést, az elméleti részben pedig összeállítja a tanulást. Azonkívül a magyar stílus *történeti fejlődésének* feltüntetéseére is gondot fordít, a mennyiben az első csoportban a régiebb nyelvből is válogat példákat s időrend szerint halad a jelenkorig, hogy a magyar nyelv és stílus változásait némiképp szemléltesse. Ezzel a tanuló, a mint Négyesy helyesen mondja, mintegy átéli a magyar stílus fejlődésének menetét s a mi hiány, vagy eltérés ama régi olvasmányokban a mai előadáshoz képest van, azokon jó részt megtanulja azt is, mit kell a mai stílusban kerülni. Mert a maitól jobban eltérő előadáson jobban hozzá lehet szokni az előadás sajátosságainak megfigyeléséhez és méltatásához és a mai stílus sajátosságait is jobban föl lehet ismerni, ha a régivel összehasonlítják. (71.).

A könyvbeli olvasmányok szerkesztésében így egyesül a történeti szempont az inductiv eljárással, a mi az elméleti részben teljes érvényre jut. Az elmélet első szakasza a magyar nyelvkincset ismerteti a stilus tekintetéből, eredeti elemeiben, kölcsönszavaiban, a nyelvújítás eredményeiben, miket nem a rideg nyelvész merev törvényességével ítél meg, hanem a szükség és szépízlés számbavételével; majd a tájszókat, elavult és rokonértelmű szokat, a jelentésbeli árnyalatokat és beszédrészeket veszi sorra, hogy az első szakaszban e nagy fejezete után a szólamkincsről, közmondásokról, mondatszerkesztésről és hangtani sajátságokról szóljon. Dr. Négyesy László könyvének ez a szakasza a magyar *stilisztika haladása*; ezzel az újítással, mely egészen az ő érdeme, bemutatja a stilus anyagát, a következő szakaszban előadja a stilus nemeit és tulajdonságait, a befejező harmadik szakasz meg áttekinti a magyar verstan alapfogalmait a saját elmélete szerint. Nem beszélek én verstani elméletéről, a melyet úgyis részletesen bíráltam; csak a stilisztika elméleti részének két fentebbi szakaszára szorítkozom, s dicsérettel emelem ki, hogy a mikor a stilus anyagát ép annyi tudással, mint izlésel összefoglalja, a három alsó osztály végzett nyelvtani anyagának magasabb szempontból való áttekintésével biztos alapot ad a tanulóknak a stilus nemeinek és tulajdonságainak felfogásához és megértéséhez; a mi annyival könnyebbé válik, mert meghatározásai és értelmezései mindég szakszerűek, és talpraesettek. A tankönyv ebbeli érdemének, s egész értékének legcsattanósabb bizonyossága az, hogy rövid *két esztendő* alatt a *második kiadást* érte meg. Méltán, mert a legjobb stilisztikánk.

Az általános dicséretből alig von le valamit, hogy egyes jelentéktelen fogvatkozások mégis fordulnak elő a munkában. Így, a ki oly nyomatékosan beszél a nyelvtisztaság mellett, maga is szükségtelenül használja folyvást a forma, stropha, periodus, iróniás s más enemű latin kifejezéseket; hogy a ki oly hathatósan óv a germanismusoktól, maga is vétkezik az ilyenekben: Czuczor a Phædrus irányához *tartja magát* (56. l.); vagy a vers *bhizelgi magát* a fülbe (211. l.), a mi semmikép sem magyaros; hogy az írókról adott jegyzeteiben akad semmitmondó is, például *Csokonairól* csak annyit említ, hogy *debreczeni születésű költő* (156. l.) s nem egészen szabatos a maga megjelölésében, a mikor a választékoság *ellentétének* a műveletlenséget vallja, helyesebb volna a választéktalanság, mert a műveletlenséghez más fogalmat kötünk (172. l.); s nem egészen jó a közmondásos beszéd példajaként a Rosnyaira hivatkozás az alkalmasabb Dugonics helyett (181. l.), mert Rosnyai nem forog közkézen, míg Dugonicsot mai nap is szívesen olvassák; s nem elég pontos a maga kor-meghatározásában, a mikor a *Példák könyvéről* (1510.) azt állítja, hogy még a könyvnyomtatás elterjedése előtti időből származik, mert a könyvnyomtatás világszerte már a XV. században elterjedt: Német-,

Olasz- és Franciaországban már 1472-ben, Hollandiában 1473-ban, Angol- és Spanyolországban 1474-ben, Lengyelországban 1475-ben, Ausztriában és Dániában 1482-ben, Svédországban 1483-ban, Morvaországban 1500-ban; sőt nálunk is már 1472-ben felállt a budai intézet, s már 1473-ban megjelent a budai Krónika. Legfeljebb csak a magyar könyvnyomtatás elterjedése foroghat szóban (47. l.). Az ilyesmit azonban csak apróságok a tankönyv igazi nagy értékéhez képest. Állam- és alkotmányellenes, vallás-erkölcsbe ütköző tanokat nem tartalmaz, módszere tudományos és következetes; a munka a maga egészében a stilisztika terén haladást jelent. Papírja, nyomása, kiállítása szép és tiszta, ára mérsékelt: mindezeknél fogva *engedélyezendőnek* tartom.

SZÉCHY KÁROLY.

Szinnyei József: Rendszeres magyar nyelvtan. A közép- és polgári iskolák III. osztálya számára. 5. átdolgozott és tetemesen rövidített kiadás. Budapest, 1897. Hornyánszky V. 8°, 115 l. Ára kötve 80 kr.

Halász Ignác: Rendszeres magyar nyelvtan. A közép- és polgári iskolák III. osztálya számára. Budapest, 1897. Lampel R. 8°, 103 l. Ára füzve 60, kötve 80 kr.

Egy, a legjobbak közé tartozó s határozottan legelterjedtebb régi iskolai nyelvtanunk átdolgozott kiadásáról s egy egészen új ilyfajta könyvről akarok e sorokban számot adni.

I. Szinnyei valódi közóhajnak felelt meg, midőn 200 lapnyi, sűrűn s aprón nyomtatott könyvét, mely egyszersmind magánhasználatra is volt szánva, egy 115 lapos, ritkább- s nagyobb nyomású és kizárólag az iskolai használatnak szánt könyvecskébe vonta össze. Bizony nagyon is ideje volt már az összébbvonásnak! Mert hogy is lehessen névleges heti három leckeórán (névleges, mert kettő közülök az olvasmány tárgytartalmi magyarázatának, szavalatnak, gyakorlatírás meg javításnak és a reáliskolákban azonfölül még a polgári ügyiratok tárgyalásának is van szánva, valóképen tehát csak *egy* s így évi 34—35 órában) egy 200 oldalas könyvet elvégezni, még ha az nagyjában már ismert dolgokat tartalmaz is? Pedig hát nem is volt az mind oly nagyon ismeretes, a mit a régi rendszeres Szinnyei az előző osztályok módszeres könyvéhez képest nyújtott; csak a váza, a lényege volt ismeretes a diák előtt az előző tanulmányokból, a kiszínezés, a tárgyalás s az adathalmaz egészen új volt előtte. Szinnyei tehát azzal, hogy nyelvtana előbbi 13 és $\frac{1}{2}$ ívét a jelen kiadásában $7\frac{1}{2}$ -re apasztotta, nagyon lekötölte azon iskolákat, melyekben könyveit eddig használták, de nem kevésbé azokat is, melyekben